

מניין מצוות נזיקין וסדרם

1. שמות פרק כ"א

כח וכי-יגח שור את-איש או את-אשה, ומת-סקול וסקול השור, ולא יאכל את-בשרו, ובעל השור, נקי

כט ואם שור נגח הוא מתמל שלשם, והועד בבעליו ולא ישמרנו, והמית איש, או אשה--השור, וסקול, וגם-בעליו, יומת. לג וכי-יפתח איש בור, או כי-יכרה איש בר--ולא יכסנו; ונפל-שמה שור, או חמור

לד בעל הבור ישלם, כסף ושיב לבעליו; והמת, יהיה-לו. לה וכי-יגף שור-איש את-שור רעהו, ומת--ומכרו את-השור החי, וקצו את-כספו, וגם את-המת, וקצו

לו או נודע, כי שור נגח הוא מתמול שלשם, ולא ישמרנו, בעליו--שלם ושלם שור תחת השור, והמת יהיה-לו. לז כי יגלב-איש שור או-אשה, וטבח או מכרו--חמשה בקר, ישלם תחת השור, וארבע-צאן, תחת השף

שמות פרק כ"ב

ג אם-המצא תמצא בידו הגנבה, משור עד-חמור עד-שה--חיים: שנים, ישלם. ד כי יבער-איש, שדה או-כרם, ושלח את-בעירה, ובער בשדה אחר--מיטב שדהו ומיטב פרמו, ישלם. ה כי-תצא אש ומצאה קצים, ונאכל גדיש, או הקמה, או השדה--שלם ישלם, המבער את-הבערה

2. ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רלז

והמצוה הרל"ז היא שצונו לדון בדין השור והוא אמרו יתעלה וכי יגח שור וכו' וכי יגוף שור וכו'. וכבר התבאר דקדוק דין זה בששה פרקים הראשונים ממסכת קמא.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רלח

והמצוה הרל"ח היא שצונו לדון בדין הבור והוא אמרו יתעלה וכי יפתח איש בור וכו'. וכבר התבאר דקדוק דין זה בפרק שלישי וחמישי ממסכת בבא קמא.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רלט

והמצוה הרל"ט היא התורה שהורנו בדין הגנב שנקנס אותו תשלומי כפל או תשלומי ארבעה וחמשה או נהרגה אם בא במחתרת או נמכרה ובכלל כל משפטי הגנב כמו שהתבאר בכתוב. וכבר התבאר דקדוק דין זה כלו בפרק שביעי מקמא ובשמיני מסנהדרין ובשלישי ממציעא ובמקומות מעטים מכתובות וקדושין ושבועות

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רמ

והמצוה הר"מ היא התורה שהורנו בדין ההבער והוא אמרו יתעלה כי יבער איש שדה או כרם וכו'. וכבר התבאר דקדוק דין זה בכללו בשני וששי מבבא קמא ובחמישי מגיטין

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה רמא

והמצוה הרמ"א היא שצונו בדין ההבערה והוא אמרו יתעלה כי תצא אש. וכבר התבאר דקדוק דין זה בשני וששי מקמא.

3. רמבם הלכות נזקי ממון הקדמה

הלכות נזקי ממון יש בכללם ארבעה מצוות עשה וזה הוא פרטן: (א)דין השור (ב) דין ההבער (ג) דין הבור (ד) דין ההבערה

4. דבר שבמנין

רבנו מנה כל אחד מ' ד' אבות נזיקין למצוה מיוחדת, ואע"פ שכולן נכללין בשם אחד של ממון המזיק שכן סדרן רבנו ביחד בה' נזקי ממון.

מה ההבדל בין סדר מצוות נזיקין בספר המצוות לסדרן בפתיחה ליד החזקה?

מה הקשר של דין גנב לסדרן של ארבע אבות נזיקין?

מדוע מונה הרמב"ם כל אב נזיקין כמצווה בפני עצמה? השווה לשיטת הגאונים במקור הבא.

5. ביאור לספר המצוות לרס"ג (הרב פרלע) מנין שישים וחמש הפרשיות פרשה יח יט

והרמב"ם זל(עשין רלז) מנה שתי פרשיות הללו במצווה אחת עיין שם. ואזיל לשיטתו שהשריש בשורשיו(שורש שביעי) עיין שם. ואין זה שיטת הגאון זל. כמו שנתבאר בשרשים(מבוא סי' ז') עיין שם. והר"א הזקן והר"ש בן גבירול ז"ל כללו כל הנזיקין בפרשה אחת במנין הפרשיות שלהם. ולפי הנראה הבינו כך גם בכונת הבה"ג ז"ל שהם מההולכים בעקבותיו. ולפ"ז קצרו עוד יותר מהרמב"ם ז"ל בזה. שהרמב"ם מנה הנזיקין כולם בארבע מצוות. נזקי שור ובור. (עשין רלז רלח) ונזקי אש. וההבער. (עשין ר"מ רמ"א) עיין שם. ועי' מש"כ בזה הרשב"ץ(בזה"ר. עשין סי' נ"ג)

"שנצטוונו בדיני השור"- על מי מוטלת המצווה? היעזר במקורות הבאים.

6. ספר החינוך מצווה נ"ג

מצוות בית דין לדון בנוקי הבור... ונוהגים בזכרים שעליהם לעשות דין...

7. ביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פרלע) מנין שישים וחמש הפרשיות פתיחה

וראוי לבאר הנה כי אף אומנם גדרן של פרשיות אלו הוא שהן מצוות על הציבור. מכל מקום אין כולן שוות ממש בעצמותן. כי רק רובן הן מצוות המסורות רק לציבור. אף כי אין היחיד חייב באין. כמו פרשת שופטים ושופטים. פרשת משוח מלחמה. פרשת עגלה ערופה. פרשת הקהל. פרשת עבודת יום הכיפורים. פרשת תמידין. פרשת מוספין. פרשת פרה אדומה וכיו"ב. אבל הרבה מהן עיקר חיובן מוטל היחידים. אלא משום שמנהגן של רוב בני אדם בענינים אלו אינם עושים את חובתן המוטלת עליהם אלא ע"י כפיה. עפ"י והבית דין כגון משפטי עבד ואמה העיבירים ו נזקי הדם באדם. ושור בשור. ושור ב אדם. ויציאת עבד כנעני לחופשי בראשי איברים. ותשלומי כפל ואבעה וחמישה. ודיני אונס ומפתה וכל כיו"ב. אע"ג דעיקרן חובות היחיד הן. מ"מ אורחא דמילתא הוא כי בהכל כיו"ב עד האלוהים יבוא דבר שני בעלי הדין. ולכן כל אלה הן בכלל מצוות המוטלות על הציבור והב"ד העומד בראשן. שיש לאל ידם לחוף את בעלי הדין לעשות ולקיים ככל אשר יושת עליהם על פיהם. ולכן עליהם הדבר מוטל להציל העשוק מיד עושקו. והניזוק מיד המזיק. והנחבל מיד חובלו וכל כיו"ב.

8. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף לג ע"א

מתני' שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור
גמ' מתניתין מנין? רבי עקיבא היא דתניא יושם השור בב"ד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר הוחלט השור
במאי קמיפלגי? ר' ישמעאל סבר בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה ור' עקיבא סבר שותפי נינהו
וקמיפלגי בהאי קרא (שמות כא, לה) ומכרו את השור החי וחצו את כספו ר' ישמעאל סבר לבי דינא קמזהר רחמנא ור"ע סבר לניזק ומזיק מזהר
להו רחמנא
מאי בינייהו? הקדישו ניזק איכא בינייהו
רש"י
נוטל את השור-דהינו חצי נזק
יושם השור-המזיק בבית דין ויתן לו מזיק מעות דמי השור שהוא חצי נזקו ובשווה מנה שנגח לשווה מאתיים ואין הנבילה שווה כלום קמיירי.
הוחלט השור-השור עצמו יקח ולקמן מפרש מאי בינייהו
שותפין נינהו-בהווא שורדמשתעי ביה קרא שוינהו רחמנא שותפים בקרא משתעי בוה מאתיים שנגח לשווה מאתיים כדתנן במתניתין זהו שור
האמור בתורה הלכך הכא דמזיק אינו שווה אלא מנה נוטל את השור
הקדישו ניזק איכא בינייהו-לרבי ישמעאל לא קדיש ליה לר"ע קדיש.

מה יסוד המחלוקת בין רבי ישמעאל לרבי עקיבא אם יושם השור או יוחלט ביחס להגדרת תשלומי נזיקין בכלל?
כיצד מחלוקת זו קשורה לשאלה הנ"ל על מי מוטלת המצווה?

9. רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ט הלכה יב

שור שנגח וחדר ונגח שור אחר הרי הניזק הראשון והבעלים כשותפין בו.

10. רמב"ם הלכות נזקי ממון ב הלכה ז

כל המשלם נזק שלם הרי התשלומין ממון שהוא חייב לשלמו כמי שלווה מחברו שהוא חייב לשלם, דכל המשלם חצי נזק הרי התשלומים קנס חוץ מחצי נזק של צרורות שהוא הלכה כמו שביארנו.

מה שיטת הרמב"ם בנושאים הנ"ל?
כיצד ניתן להסביר עפ"י זה את סדר המצוות במקור 2 והפסוקים במקור 1?
להעמקת יתר

11. תוספות מסכת בכורות דף מח ע"א

מלווה הכתובה בתורה-הינו דווקא כגון פדיון הבן וערכין ונזיקין וכיו"ב שלא נתחייבו אם לא שחייבתו תורה אבל מלווה על פה אע"ג דכתיב האיש אשר אתה נושה בוא יוציא אליך את האבות לא כתובה להיות כתובה בשטר ואע"ג דאיירי על פה דלא חייבתו ממה שכתובה בתורה כיוון דבלאו הכי פשיטא הוא שיש לו לשלם מה מהלווה הוא

12. תוספות מסכת קידושין דף יג ע"ב

מלווה הכתובה בתורה-פירוש כגון קורבנות ופדיון הבן וערכין ונזיקין שלא היו יודעים עניני נתינות הללו אם לא שנתחייבה התורה בפירוש אבל מלווה כגון שלוה לו מעות בלא שטר אע"ג דכתיב האיש אשר אתה נושה בו לא חשיב כתובה בתורה כיוון שאין צריך לפרש בתורה שיעור הנתינה דפשיטה מה שהוא לוה צריך לפרוע.

מה ההבדל המהותי בין חובת החזרת הלוואה לתשלומי נזיקין?
מה משמעות הדבר ביחס להבנת גדרן של תשלומי נזיקין?
מה ההבדל הדק אך המשמעותי בין התוספות בבכורות לתוספות בקידושין בעניין זה?